

Айсны

Арестубликате ҳәынтықаррате усхәартта «Айснымедиа»

2024 ш. март 7 № 15-16 (21 522)

Сергей Багапш – 75 шықаса

Ииубилеи азгәатан

Стелла Сақания

■ Март 4 рзы Айсны афбатәи Ахада Сергеи Уасил-иңә Багапш диниктө 75-шықаса атра иазкыны Ақәа ақалакъ ақны еиекаан агәлашәарате усмөдәттәкә. Уи инамаданы, иара ҆ындарда ақытән аныша дахъамадоу ашәт шығыцәрақә шытарцар, минуткәни афынтрала дыргәләдүршәарц инейт: Айсны Ахада Аслан Бжъяна, Айыза-министр Александри Анқәаб, Жәлар Резизара Аихабы Лаша Ашәба, Аахыт-Уапстәйла Ахада иңә Едуард Кокойты, Айсны ико Урыстәйла ацхаражәәф Михаил Шургалин, Айсны аихабыра ахатарнакцә, адепутатцә, автеранцә.

Иара убас ари амш атены Сергей Багапшы изхъ зху аштаене еиекаан еиенпшым аамтакәа рзы итыхыз ифотосахъакәа рцэрглакәта. Уртасахъакәа ирныпшүшүн икъыпшре, итаацәе, исызцәе, данполитикхадызынысыз амфакәе. Иахаңшырц уах имфаҳытит атарауа, ақалакъ ауааңсыра, ашколхәычкәа рурытцаацәи дареи.

Ииубилеи мәфпүсүсан С. Чанба изхъ зху апсу хәынтықаррате драмате театр ақны.

Афбатәи аихагыла афое ақ-

зкәу ажәлар, иахбатәи ҳаиқәшәара ахәынтықаррате аполитикате уззөфы, Айсны Ахәынтықарра афбатәи Ахада Сергеи Уасил-иңә Багапш диниктө 75-шықаса атра арыцхә иззуп. Ари амш Сергеи Уасил-иңә имшира азгәтара мацара иззум. Иахь апсу тиен лаша хатырла да-нахәалахаршәо, итабул ҳәа анахә амшәа ируакуп...», – ихәеит уи. Да-заатылеит С. Багапш азәгы диламфашо ақашшы бзияқәа змаз уағыны дышықаз. Ипстазаара зегы ижәләри ипсадгылы рымат аура ишазкыз. Игәлаиршәеит иара иха-ан атоурых афы хтыс дуны икала – Айсны Ахәынтықарра ахыт-шымреи асуверинитети Жәларбжәаратәи азхатара шаиоуз. Иазгәеит, Сер-геи Уасил-иңә игәлашәарафы дашанхо, зыжәлар рхбаа зхъааз, уртрымат аурағы аапсара ззымдирүзу апхъылағыны. Иреибү Апсадгыл анатхагағызәа дыруазәкны.

Иара убас иапхъян агәлашәарате хәылпәззы ахъ. Уах имфаҳытит:

Айсны Ахада Аслан Бжъяна, Айыза-министр Александри Анқәаб, Айсны Жәлар Резизара Аихабы Лаша Ашәба, Аахыт-Уапстәйла Ахада иңә Едуард Кокойты, Айсны ико Урыстәйла ацхаражәәф Михаил Шургалин, Айсны аихабыра рхатарнакцә, адепутатцә, аинтеллегенция, ауајәларратәи ахәынтыккәа рурытцаацәи дареи.

Ахылпәз аартраан ахәпш-цәа идирбан Айсны афбатәи Ахада Сергеи Багапш изкны итыхыз авидеонтцамта. Уи цонацты ажә-инраала даңхъон Адгәр Гынба.

Ахылпәз амфагыз Ахада Сергеи Багапш имфа ахатараси агәециамкрай ишрымфаз, ипсадгылы ижәлари рымат аура ишазырхаз. Иазгәеит, Айсны Аүбынцытәлатеи еибашыра рапхъятәи амшәа инадыркын Айсны ахыт-шымреи ахәкәттреи дышырзықәпәз. Уи иаазыркығыны дазаатылеит Сергеи Багапш инысымфа. Назаза иаанхонит Айсны атоурых афы Сергеи Уасил-иңә игәлашәара.

Уи нахыс иснагалан Айсны ахәынтықарра абирак, иархәан ахәынтықаррате гимн.

Уи аштах асценх днапхъян Айсны Ахада Аслан Бжъяна. «Хатыр

Жәлар рпзы

Ахъз-апшы зтынхаз

■ 14 шықаса рапхъя, хәажәкырамза 4, 2010 шықасы, акыраамта ихъуз ачымазара ғәтәа иахъыны ипстаза-ара далит иналукааша ахәынтықар-ратәи аполитикатәи уззөф, ҳаамтаз-тәи апса ҳәынтықарра ашытаркәвә, атоурыхыры-амрагыларатааф ду, атоурыхта науқақа рдоктор, Айсны Афырхата, Айсны Ахәынтықарра Рапхъятәи Ахада Владислав Григори-иша Арзынба.

Айсны рапхъятәи Ахада Ешыра ақытән аныш дахъамадоу ашәт шығыркәа шытарцар, дыргааладыршәарц уах инейт: Айсны Ахада Аслан Бжъяна, уи ихатыпуа Бадра Гәйнба, Жәлар Резизара Аихабы Лаша Ашәба, Аахыт-Уапстәйла ахада иңә Едуард Кокойты, Айсны ико Урыстәйла ацхаражәәф Михаил Шургалин, Айсны аихабыра рхатарнакцә.

Владислав Григори-иша Арзынба дитлатцамза 14, 1945 шықаса рзы Ақәа араион Алада Ешыра ақытән. Арақа уи ихигит ихычреи ишкол аамтә. 1962 – 1966 шш. атара иден Ақәатәи ахәынтықаррате артаса институт атоурыхта факультет афы. Уи даналга аштах Асовет Еидыла Анауқақәа Ракадемия иатәз мрагыларатаа аинститут аспирантура дталеит. Қәеми-рала уи анхиркәш, ари институт афы 1969 шықаса инаркы 1988 шықасанза аус ииут. Уи Азия Мач, ахәтакахъала ахаттааи ахеттааи ркультуреи ртоуры

хи руғтаара инапы алакын. Владислав Арзынба 1985 шықасы адоктортә диссертация ихъчеит, 1987 шықасы Асовет Еидыла Анауқақәа Ракадемия мрагыларатаа Аинститут Ажытә Мрагылар акультуреи аидеологияи ресектор анатхагағыс дқатан. Владислав Арзынба 40 инареиханы анауқатә усумтакәа дравторуп. 1988 шықасы Владислав Арзынба Д. Гелиа изхъ зху Апсуаттаарате институт адиректор дқартцоит. Иара убри ашықасын дайырхуеит Айсны Иреиҳазоу Асовет адепутат, арақа уи автономтә еиекаарақәа рзинтәи рхынтықарратеи статус азы акомиссияца напхгара аитоит, иара уи Асовет Еидыла Иреиҳазоу Ахедилек Президиум алахәйлас дқалоит.

Владислав Арзынба аполитика дала-леит, Асовет Еидыла атоурых афы зегы рааста иудаасыз аамтакәа раан. Пыхъятәи Асовет Еидыла ажәларқәа рзинкәа рыртбаара ипстазаара ахықкы хаданы икалоит. Владислав Арзынба Асовет Еидыла ажәларқәа рзинкәа еиқараны рығиа азы азинт шытә аттара, хатала иалахәхарала Азакәанкәа реиқыршәарен рыдкыларен алыршахеит, иара убас пыхъятәи автономтә республикақәа рхығышыма шықырыгәз Асоветтә Социалисттә Республикақәа Рейдильда Аконституция ахъ аитакракәе ацқақеи алагалахеит. 1990 шықасы Владислав Арзынба Айсны

(Алгарта 2-тәи ад.)

Ақыта нхамға ағеипш

Ағетакы бзиақә

Елана Лашәри

**Аңсны аекономика шыатас иа-
моу ахырхартақә рыйжъара
ихадараоу ҳәа иалкаақөу ире-
иуп өба – ақыта нхамға аку-
рорти. 2024 шықаса рзы ақыта
нхамға арғиара иазоужук 150
миллион маат. Арт ағақә аз-
куп «Ақыта нхамға арғиара
-2024» захъзу хықәкылатәи
апограмма.**

«Ихәатәуп, аигүш-зеипшызы
тыпхтәи апограмма иазо-
ужызы фынфажән жәбә ми-
ллион рыла ишеидаз. Аңацәа
иаадырпшызы агаацпыша ана-
аба иазпхагағатас ахарцығы
еиҳағаетт. Ақыта нхамға азтаа-
рақә ҳанрылацәжәо еилахка-
аузар ахәтоуп зызбахә ҳамоу
аибашыра аштахьтәи ашықәсқә
рымацарап шракәу. Избан акәзар,
Асовет аамтәстәи атагылаааша
зында даеакын, усқан алартәа-
ра змаз акультурақә уажә
ирааразом, актуалрагы рымазам.
Аибашыра аштахьтәи ақытан-
хамға атагылааашығы иобек-
тивтәи ататцәкә ацууп ихәеит», –
Беслан Ҷыопуа.

150 миллион маат ғара дүзәм,
акытанхамға арғиара азбахә
анаҳхәо, аха ҳиуицет алшарақа
ҳасаб руузарап ун зында имағзам
ихәеит аминистр. Ақыта нхамға
арғиара апограмма мәғаңыр-
гоижъети уажәшта хышиқәсоуп,
макъана алшарақә ықағам аф-
ныңқатәи ағылармықа артәразы,
аха ағыхъақа уигы ҳазнеироуп.

Ари апроект амфапгара иағу-
ижеңи ироуз ағышәа иабзоура-
ны еилдіркәауетт ақыта нхамға
аусхк ағы аңацәа рзыхәан еиҳа
алтцәшәа азгаша, ағеиңш змоу
ахырхартақә. Арайонқәа зегбы
рөи аус зуа акомиссиақә рхатар-
накцәа ирыдіркылоит апроект-
қәа рзы арзахалқә, урт еизакны
акыта нхамға аминистратахы иа-
рыштыеит. Арағагы ақыта нхамға
изааигөу аусбартакә рхатар-
накцәа злаху акомиссиа ағыпшоуп,
сынтастәи ашықас азы рапхьатәи
аилатәарагы уажәи ааигәа
имфаңахгейт. 2024 шықасастәи
апограмма уаанзатәиқә рааста
акырза еиъны азғылымхара аиуит,
ауаа ағәаран икәғылан ухәар ауе-
ит. Сынтаа зынагзара ҳахъз ҳәа
иалкааны 419 проект ҳадақы-
леит. Апограмма уи ала иахмыр-
кзенит, аха 419 рнағс иааниа зегбы

инарзынапшуша арахә рымоуп. Хара
иахынтааахгаш ауп дарды иахва-
архәз. Уажәи ааигәа ҳақан аспе-
циалисттәи хаманы, уеигәрыбап
аферма. Ари ағырғыштәи зааз-
гаш айлыркаразы ауп, арахә ргәи
бзиазар аханата, атып, рымало
иқағам», – ихәеит ақыта нхамға
министр.

«2021 шықаса рзы актәи апро-
грамма ахәақәа иртагзаны Җатар-
станынтаи иаагаз арахә уажығы
ауаа ирымоуп. Анағс иаароз амфә
иахықәз апхаста мачымкәан
ириоут, насты аахәртә атып, ағы
амашына ианақәдиргылоз ахы-
лагшара рыгхеит. Арахә ахвааххәз
аферма әвба атоуп, ҳашшыпхызы
ианақәршәаны Җатарстан арбит-
ражтә збартта азбамтала ахарапшса
рықәтоуп, миллионки бжаки ап-
ара ҳиуицет ахъ идыргеъжаны
иқоуп. Ари апроект иманшәалахаз
ирхыпхыззалам. Хара ҳазыхиаз
хыпхыззара рацәала арахә харант-
тәи раагара. Ихамағам уи ақат-
разы иаҳау атехника ҹыда. Арахә
мыйбжык еиҳаны амфа ианықә,
амашынағы азы ржөйтәеинш,
атәа рфартәеинш алшара рым-
зар ауп. Ахәағыры ахысразы иар-
бу аамта ағыншқа иахыгатәуп.
Убысқан ауп ианалыршашо ргәб-
зиара ғырхага амтакәан раагара.
Акритика рацәаны иацын ари
апроект, аха иара аманшәаламхара
иобиективтәи амзықәа ацын», –
хәа азгәйттәи аминистр.

2024-тәи ашықә дазыгежекуа
ихәеит ирыдіркылаз 419 проект
ауп ғырдуаларазы ишапшоуп
аа-ғырхыны ишоу акомиссия.
Урт зегбы арайонқәа иртталоит,
апроектқәа ғынғашаша ҳылапшара
артталоит. Зегь реиҳа ирацә-
ны, ғырхага арайонқәа ира-
он иаддуп. «Ари аус ағы даара
ацхыраара қартоцт арайонқәа рхада-
цаа, атыпхантәи ақытанхамғатә
усбартақәа рхатарнакцәа, урт
хыкәэрәракәа рғы иҳацуп. Апроект-
қәа змоу анхацәа иртаку амару-
гакәа рзаагара моя, атәфани аандак-
реи рғында зегбы рзықаңтой», –
ихәеит Беслан Ҷыопуа. Убри аан
иазғеитт, аханат ақытанхамға
аминистраттар арт апроектқәа иан-
рлагаз, азғырғы ргәи ишаанагоз
ағыра рнапағы иддиркүеит ҳәа. Уи
ианағдана ралыкхати ашықәсқәа
рзы апроектқәа ғырхашаша ғын-
макәан ирацәан. Аха, рнапағы ишыр-
моуз анеилыркәа, еилышәшәйт,
иаңағз иишатқәаны аусура зта-
ху, ахахәара иашшоуп роуп.

Беслан Ҷыопуа ихәеит ақытан-
хамға аштахъара атәи ҳаналацәажәа
зегь реиҳа изызхәыттәи ақын-
ишишкоу анхацәа раалықт ахырти-
ша атыпхықаа реиғекара. Шыкә-
сык-ғышықәа ғынғыншқа үигы
азнениа, атып, ақетара азгәто-
уп. Даечакалагы қалаша амазам,
избан акәзар атиаазара иадхә-
лоуп апроектқәа даара ирацәоуп. Үс-
анакәха, анхафы иұбайы алтшәә
злашиб ахашәала иоурц азы де-
иқағыршәатап иахытиша атыпхықаа
рыва, уи ақатразы ирзыхәыттәуп
еиҳа иманшәалу амфақәа.

«2024-тәи ашықә алағе-
ижеңи итца ғымз роуп. Ҳәарад,
арт апроектқәа итце изыкыншкәа
рызбахә шытххакәа ғынғашаша
ирии, Аңсны адғыл ашшарақәа
ириқәынхо, ириқәаарыха анхацәа
рзыхәан ахыншқарра ақынштәи
адғылары аиура ғынғашаша дуны ико-
уп. Насғы, арт аусурақәа астра-
тегиатә қашшаша ғынғашаша
анхафы итци дахыттын дцазом. Изды-
риуда, адғыл ағыбылра иа-
маз гъекъыр. Ҳыкәтакәагы үаанз
ирхыз ағыс рхалар», – ихәеит ами-
нистр.

Леуарса Бытәба ирғиара

Ақазара ғыра ақәым

Наира Сабекия

**Ааигәа акультуратә платфор-
ма «Гәйма» ақны ицәиргәқәан
асахъатыхығы Леуарса Бытәба
иғыханцатә аптамтәқәа. Уи
еиғылкаит «Гәйма» анапхагы
Хыбла Возба. Араға икан иара
иғыхимтәқәа 10, ахатәи кол-
лекцияқаа рғынта.**

Иара убас 32 арепродукция –
урт ааигәа акартинатә галерея
иалблыз иғыхимтәқәа пре-
продукция ақегәшшоуп. Ақыр-
гәқәтә иаңаит ҳыпхыззара
рацәала асахъатыхығы иғыззәа,
ирғиара абзибағаа, ағар.

Иахъа ипсү таны джалагылаз-
тгыы, асахъатыхығы, апсад-
ғыыл апатриот иаша Леуарса
Бытәба ихытцуан 63
шықаса, аха абафхатәра ҹыда
злас асахъатыхығы идунеи ипса-
хит 2007 шықаса. Ирғиамтәқәа
хырхәјаанза иаңаҳын мачк
иинсымфа ҳнагәлашшыр.

Леуарса Бытәба 5 класск рөи
дтәан Дәрүпшынтаи Ақәа дани-

асыз. 16 шықаса анихытцуаз инар-
кны ихала қырыала ахә ахшәа-
уа ауда дыған. Н.Лакоба ихъз
зху Ақәатәи 10-тәи ашкол дантаз
аамтазы иелагзаны Ақәатәи
асахъатыхратә школгыл далг-
ит. Уи аштахъ дталеит Ақәатәи
асахъатыхратә тараиурта. Қәфи-
арала уи ҳыркәшаны дцоит
Қартаи асахъатыхратә академия
ашқа. 1981-1982 шықаса рзы,
дштудентызы Аңсны имфапыр-
гоз ақырғақәтә зегбы дры-
лахәын. Қартаи асахъатыхратә
академия ағы идипломтә усумта
ибзиазаны ихъчаны дхынхәит
Аңсны. Аңсны асахъатыхыға
Реидгылеи ССРР асахъатыхыға
Реидгылеи дрылан.

Аңсны Аңыныңтәйләтәе ии-
башыраан (1992-1993 шықаса
рзы) исахъатыхгакәа ғынғашаша
ирии, Аңсны адғыл ашшарақәа
ириқәынхо, ириқәаарыха анхацәа
рзыхәан ахыншқарра ақынштәи
адғылары аиура ғынғашаша дуны ико-
уп. Насғы, арт аусурақәа астра-
тегиатә қашшаша ғынғашаша
анхафы итци дахыттын дцазом. Изды-
риуда, адғыл ағыбылра иа-
маз гъекъыр. Ҳыкәтакәагы үаанз
ирхыз ағыс рхалар», – ихәеит ами-
нистр.

Аңсны Аңыныңтәйләтәе ии-
башыраан (1992-1993 шықаса
рзы) исахъатыхгакәа ғынғашаша
ирии, Аңсны адғыл ашшарақәа
ириқәынхо, ириқәаарыха анхацәа
рзыхәан ахыншқарра ақынштәи
адғылары аиура ғынғашаша дуны ико-
уп. Насғы, арт аусурақәа астра-
тегиатә қашшаша ғынғашаша
анхафы итци дахыттын дцазом. Изды-
риуда, адғыл ағыбылра иа-
маз гъекъыр. Ҳыкәтакәагы үаанз
ирхыз ағыс рхалар», – ихәеит ами-
нистр.

ны ацхыраара зтахыз рзы дыхи-
ан еснаг.

Иғыззәа Ахра Бжъания, Бағал
Кобахия, асахъатыхығы Алықса
Шервашиз-Чачба иргаладыр-
шоит иғыхимтәқәа ағаки иша-
ламғашьоз. «Асахъатыхығы
Леуарса Бытәба – даара апшәши
ибзиазы аус адиулон, иара еснаг
ашәаххәа ицин, ағәтәра иныпш-
ан, ачымазара, ахъаа ицәа иалаз
иеентомыз, есымша иус дағын», –
ихәеит Алықса Шервашиз –
Чачба игалашшәара.

Леуарса Бытәба иғыхимтәқәа,
иғыханцада Аңсны аңыц ғырға-
ра ақырғақәтә, Аибашыра
аштахъ иаразнек ирғиара да-
зыхынхәит. 1994-96 шықаса
иртагзаны Ақәа имфапыгейт
хырхәјаанза. 1997 шықаса
Москва имфапыгейт хаталатәи
ақырғақәтә.

1998 шықаса Леуарса
Бытәба иаңшыгарала иаптам-
хеит, анағс напхара ззиуаз
иғықаа «Аңсны зхы иақәиту
асахъатыхығаа рассоциация».
2000 шықаса Москва имфапы-
гейт иара хаталати иғырғақәтә.
Далахәын Аңсны асахъатыхығаа
Реидгыла злахыз Шәача, Крас-

нодар, Ростов, Нальчик, Майқәап,
Санкт-Петербург имфапыгиз
ақырғақәтә. Иара убас – Аме-
рика, Германия, Җыларбжъа-
рати, Иапония, Швеициария, Италия.

2002 шықаса имфапыгейт
хаталати иғырғақәтә «Нартас
репос» атемала. Леуарса Бытәба
авторс дамоуп аорден «Ахъз-
Апш» аескиз.

Иғыхимтәқәа рахъта иалука-
ает ахтын-қалакъ Ақәа, Нартас
репос, апсабара асахъатыхығаа.
Иаптамтә лыпшаша ирииу-
уп «Афродита лира», «Ашырдаз»,
«Аңсаатә», «Ахъыллаз», «Европа
амттарсра».

Леуарса Бытәба иғыбаа, иха-
мейгзареи азғәтәни ианашибу-
уп «Ахъз-Апш» аорден.

Итәймтәқәа рахъта иалука-
ает ахтын-қалакъ Ақәа, Нартас
репос, апсабара асахъатыхығаа.
Иаптамтә лыпшаша ирииу-
уп «Афродита лира», «Ашырдаз»,
«Аңсаатә», «Ахъыллаз», «Европа
амттарсра».

Ари ақырғақәтә ус-пшоуп,
иаптамтә атци ихъз акамыршәәразы.

Ләзара иазлырхәуеит

Альбина Жыбы

Илона Кәүтниапхан еиҳарак амзум аусзұғы хә даҳдыруеит, иара убас ахыци ахәымпали рыла ихису лаҳасабала, аха занатла лара джурналиступ. Ахәйнтыккараты университет дауштымто-уп. Илона джақымхар ләхын, дышыхаңыз инаркны аңстәкәеи аңсаатәкәеи реиғарттышыя түлтәаудан. Уажы, асаңтан иалхны аматәхекәе қалцоит, дәзахуеит, ахәйнтыккараты музей ағрыллусура аанылмыжыкт.

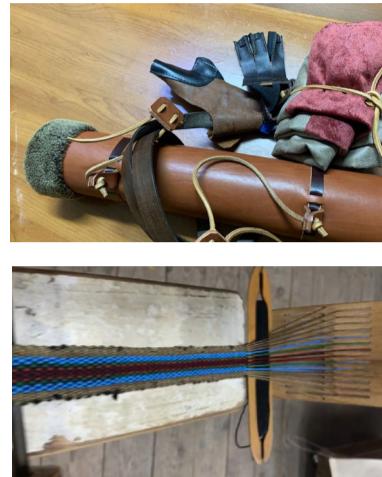
Ган раңдәала лнапа злаку аусқәа рахынта ҳара еиҳарак аинтерес ҳаззәрызғаз ахысратә клуб азы асаңтан иалхны напыла илзахуа аматәхекәе роуп. Ахқаа рытрақәа, аңаптарлакаа ухә, ахәйкәа рфор-ма қыда қалцоит. Асаңтан ахъ пса-барала абзабара лыман еснагы, уи ауп уаҳь дхъазыршызғы.

«Асаңтан иалху анызбоз сғәи артынчумызт, избан сыйзыруам, аха акалашәа сазықоуп, сазгагоуп. Ҷабарала асаңтан асаңтан изаз-аңгәу аңәеи харантәи еилсыргонт, убри аан иахынтыздыруа схатагы исзеллауам», - еиталхәоит Илона.

Убрі лара цәафала убас дыко-уп, иарбан усзаалакғы, лхала, ис-залтызиш ҳәа дазнеиуеит. Ус, лығыны ақын акафельтыы штальцахеит. Азажа ақәзар, Илона лан ләкынта лара лаҳь ииасыз қазароуп. Даара ибзианы дәзахуан, ҳәа илгәалалыр-шоит лара. Азәбәцәа хаты ианцоз илыңыртпаз аңәартаматәа лнапала еибылтон. Илона уи длыдтәаланы леңаңдәйлхын илтөмөзт, аха илбаз лызхазаап.

«Ахыпшылагакәа схы иархәа-ны, ажәйтә қәүршәкәа роума, азәи икәфкәа роума, иңсахны, ирпшәзаны, сцәа иакәшәо иа-зажыны исшәйстон. Хаты иала-шахызғы маңыз. Шақантә агәир пыстыңаңыз сан лашыныағы лара илмүрбәзак... Ачхара бзия аалыршшуан, аха сара уи ағыза аңхара иахъя исынам. Уажы исынтыло амашына иавсны ицарғы зузом, заңа агәир пыртқаар исынчара. Иара убри алагы абиғарақәа ҳаипшым. Иахъя амцхә мазеи рымазар қалап ххәйкәа. Убрі азоуп ирлыу ақы-бағау заадмұртуагы», - ҳәа азгәалт-ит Илона аамтәқаа реиғышимзаара атәи дәзхәишица.

Асаңтан лыхқәа рымаза

Иахъя иқалтәо асаңтан лыхқәа рөи ираңданы напыла ақаттара ықазар лтакуп. Напыла ианықауоуп ауағы иахъя агәбылрыа изаңлоит, лхәоит лара. Асаңтан қаны аңәи-маңқәа алаттара, афурнитура аиз-гара, имариу усны илбоит.

«Иарбан усумтазаалак изыршшо ағычага аелементқәа роуп. Убарт рөи ақәрыш уеигзар қалом. Исы-мамзар ианаало хәа исыпхәз, зынзагы иасынтар иахъя еиңүп», - азгәлт-ит Илона. Лара дылхәо-ит, асаңтан аус адзылу рзы Апсны ишмағу амаругақәеи аусумтазы ихәартоу ағычагақәеи.

«Асаңтан еидкыланы ирпшәзаны иузыхырцас – акы ибжықызыроуп. Сәәкүа, ашәкәи еиҳағақәәнны ибжықын иқастон. Ари саншы Адгәир Какоба ианеиликаа, ақәд-дүрзахырта маруга қыда сзықанде-ит», - еиталхәоит Илона уи ҳарбай. Иара иоуп асаңтан аңқаразы ичидуо ахәйзабақәагы лзықаңтаз.

Аңәа еидылжыларцас аңәи-мағ ршны аханатә икылытқаон. Уи аамтә раңа ақәлрызуан, нас хәйчы-хәйыла илыхәхая далағеит амару-гақәа, ичидуо арахызықәа. Ичидуоп избанзар аңәа рыхшшуп, икъақью-уп. Асаңтан ахатагы аңшаарагыу мариамхеит.

«Урыстәила иағаутар, иузаар-гоит, аха уи азы иутаху ажәпара удыруазароуп, апшшәи ухәаро-уп. Дара убысқак ираңоуп, саатла узлаңаңжаша ахкәа ықоуп. Сара ари үзара сталан, ма азәи иет-тана иисымтейт. Саахтабыргы аңәа зегезы ирхыззү сывхәзом. Акәза иағаңтар илшоит, аха са-

ра уи ақынзә сымнеицыйт. Насгы аңәа иалухаа еиңш ианаало ықоуп, апшшәи ахытцаа здыруа ықоуп. Абас, хәйчы-хәйыла еилсырго салагеит», - еиталхәоит Илона.

Уажы, аңәа лыхқәаеит Апсны, уи Тыркәтәйлантәи иаазго ықоуп. Ахъ ҳарапу, аха лабәба иғатә-ны илгоит.

«Аңәа аgraқәагы амоуп. Ина-наухәо иудыруазароуп иалухуа, шақа аго, шақа ухә. Арах аңсы аңтаз үзара икыдъаҳазар ауан, аус анадыруоло ааха аиузар қалон. Ақәрыш мачымкәа иахшәа-аны иугоит қәәк, аха ишенибго иуҳәзом. Сара ахаан аңынханақәа касмыжыц. Уигы иахъурхаша ықоуп. Зын-зынла убас еиңш иқалалоит, ғәтәк утаху, уи уршәхъазар, иубар – иааг», - лхәоит Илона дылчаччо. Сәәи иианагеит ус еиңш даниахъ-зар қалап ҳәа.

Аңсаа жәйтә-натә аахыс арахә разаон, аңәа аңыз шағын аңыз шағын. Ари аңыз шағын аңыз шағын, рхәо-ит ахытхыртқаа. Аңарауаф, ар-хеолог Михайл Трапш игәаана-гарала, ажәйтә антикатә аамтазы Севастополис, иахъатәи Акәа, аңәа амьраны аус адырулон. Ижъаратәни аамтәқаа рзы Апсны иқатаз аңа-рон Византияка.

Аңәа ақаттарағы аңыбаа ду-робон, иара иағызы ахатәа ракын. Зын арах аңәа дрыңқыар ақын, нас идиртәуан, идиршон, ахәың амьрухан, иркәәкәон, иршәүен, идиртатон. Аңәа ф-хыкыны иқартон, иахъя имариаң ҳәа ипхъязз ахатаб-зиара лақәын, егын – иахъя аамтә зог, иалцуз аңәа ахъ ҳарапын.

Илона асаңтан иалхны раңхатәи лусумта асаңхатыхыбы Батал Ҷапуа илтөн дылхашаңхатдо. Иара да-лаған, ақаңаңа зегезы иримазароуп ихән, лхат дырга лзыхәицит. Уака Кәүтниаа рымжела адамыға арбо-уп, иара убас ахыци ахәымпали, уи зегезы аформа итәғзаны иқатоуп. Адырга уажәштә лусумтақәа зегезы иршшоуп.

Ихәракаа уажәи зымат, луа ахы-срату қлуб «Аетәа қыдызпааз» ауп. Атааңаа рхәычкәа рзы иағартцоит ахтракәа, анапхатагақәа. Урт иахъя аңтрыра рымоуп, адәкъян аңы ир-го аиҳа. Ақлуб аңы иахъазы фажай жәафык ркынза ахәыңқәа ықоуп. Гәйнхәттыста илзахуеит рым-леибырто.

Илона уи аңы маңара дааны-лом. Лус иахъя-иахъя илртбаа-еит. Аңкыа зын ҳамтас илртбаа-з маңак агәта ибжығылан аетни-кәе саҳья зынз, ипаны иқаз аңа-ха. Уи еиташақәәлүртларцас акыр дната-аатсааит, аха арххара азәгы итахымызт.

«Насып сымоуп Батал Ҷапуа иеңш икоуп ауаа сааигәара иахъықоуп. Иара ихәмымырбаа ҳәа ақын сыйзырзом. Ақтапан ашашығыз иқазтартахъ сцоит, аңы иызмазам уи иатаху амаруга», - еиталхәоит Илона.

Езлеиляхқаа ала, ажәитан упарцас атзағы атәхәх налаңа-ны арахызыцәа хазы-хазы иа-итыхын, амар нарыжбод иааха-упсойт. Ари акырза аамтә раңаеи ахшызыштыреи зтаху усуп», - лхәоит Илона.

Батал Ҷапуа ибзоураны иара убассты Илона илтөн апсуга хтырпа ақатдашы. «Уи еснагы аинтерес сыман, аха азажа асқак ақаматцама шаңыз сыйзыруамызт», - лхәоит ла-ра. Уака напыла иқататәу раңа-уп, ағыртқәәл змо иштикаа-еит.

«Ахтырпа ззахыр стаху анысқәа, Батал аласа аапқаны, Елена Лабахаа лоуп издыруа ихән, лара лаҳь сишиштит. Ларгы ишықатату ааслырбан, сааулыштыт. Сара сакызма ауха ишытапан ицәоз. Аса-ат жәба реиғш ағны иаиз, хпа рзы, атж ағәнаны, изахны салгахъан», - еиталхәоит Илона.

Аухытәкәа афотосахы тыхны Батал Ҷапуа изылышиштит. Иибаз даршанхеит. Ахтырпа ахә ҳарапу аххы апашыа Илона усқан илы-дышыруамызт, аха тасла зин ықоуп, итағо асаңтан ала иқалтейт. «Зөгь реиғша сыйзхалаз ачыхә ауп. Аха иқасымтар смүзет», - лхәоит лара дықыымчын, уи иаира дук ишыл-зашаҳаз ағара ҳарго.

Аххы ақәзар, Илона уи ақаташыа лтакхеит. Ус иаанлыжыуазма. Уигы лзырбаз Батал иоуп.

«Хтырлак иагоит 10 метрак ркынза аххы, ақыақъара хә-милли-метрак еиҳамзароуп. Уи қаңтарцаз хымш ухы шытимхәа аус уулароуп. Насгы арахызыцәа жәпазам, уусура алшәа иаразак иубазом. Итәғаза ықоуп, аха атыхәан закә хазыноузеи иалтца», - азгәлт-ит Илона.

Илона зегезы реиғша иқалтцарц илтаку апсуга маңа ауп, аха рың-чарас иқалас Апсны дықаңам ахыыны, аразыны аус адзызло. Ирақәа-ны илыдтаалхәеит ажәйтә ап-суга маңақәа змо. Ихәрөхью асаңтан аңсахра лылшоит ауп, уи азы ажәйтәра ианаало аңәа азы-лыпшашаа-еит.

«Сүсқәа ирпшылагоу ҳәа исымоуп аус ахызыша атып амамзаароуп. Аңыны стааңеи сареи еснагы аимак ҳа-еит. Ирақәаны аңаңаңа насы-гзартә еиңш макъана алшара сым-зам. Имодоуп ҳәа ззырхәо зегезы сегез иақәшәазом ақынта, ақатца-рагыз сащалом», - лхәоит ақаза.

Илона лгъама илнәйтит алшара – иғыну ақы атцаара, анағс ишы-сылымшари ҳәа лнапала ақаттара дна-нагоит ажәйтәра иагахъоу, иахъя раңаәк илдүңдәләхъеит ажәйтә ап-суга маңақәа змо. Ихәрөхью асаңтан аңсахра лылшоит ауп, уи азы ажәйтәра ианаало аңәа азы-лыпшашаа-еит.

Аххы ақаттара атцаара, анағс ишы-сылымшари ҳәа лнапала ақаттара дна-нагоит ажәйтәра иагахъоу, иахъя раңаәк илдүңдәләхъеит ажәйтә ап-суга маңақәа змо. Ихәрөхью асаңтан аңсахра лылшоит ауп, уи азы ажәйтәра ианаало аңәа азы-лыпшашаа-еит.

Илона уи ағыза атцаара, анағс ишы-сылымшари ҳәа лнапала ақаттара дна-нагоит ажәйтәра иагахъоу, иахъя раңаәк илдүңдәләхъеит ажәйтә ап-суга маңақәа змо. Ихәрөхью асаңтан аңсахра лылшоит ауп, уи азы ажәйтәра ианаало аңәа азы-лыпшашаа-еит.

Илона уи ағыза атцаара, анағс ишы-сылымшари ҳәа лнапала ақаттара дна-нагоит ажәйтәра иагахъоу, иахъя раңаәк илдүңдәләхъеит ажәйтә ап-суга маңақәа змо. Ихәрөхью асаңтан аңсахра лылшоит ауп, уи азы ажәйтәра ианаало аңәа азы-лыпшашаа-еит.

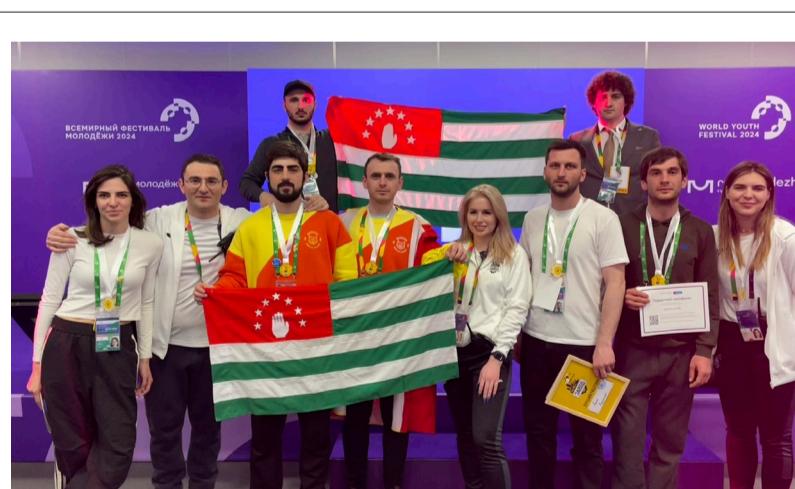
Илона уи ағыза атцаара, анағс ишы-сылымшари ҳәа лнапала ақаттара дна-нагоит ажәйтәра иагахъоу, иахъя раңаәк илдүңдәләхъеит ажәйтә ап-суга маңақәа змо. Ихәрөхью асаңтан аңсахра лылшоит ауп, уи азы ажәйтәра ианаало аңәа азы-лыпшашаа-еит.

Илона уи ағыза атцаара, анағс ишы-сылымшари ҳәа лнапала ақаттара дна-нагоит ажәйтәра иагахъоу, иахъя раңаәк илдүңдәләхъеит ажәйтә ап-суга маңақәа змо. Ихәрөхью асаңтан аңсахра лылшоит ауп, уи азы ажәйтәра ианаало аңәа азы-лыпшашаа-еит.

Илона уи ағыза атцаара, анағс ишы-сылымшари ҳәа лнапала ақаттара дна-нагоит ажәйтәра иагахъоу, иахъя раңаәк илдүңдәләхъеит ажәйтә ап-суга маңақәа змо. Ихәрөхью асаңтан аңсахра лылшоит ауп, уи азы ажәйтәра ианаало аңәа азы-лыпшашаа-еит.

Илона уи ағыза атцаара, анағс ишы-сылымшари ҳәа лнапала ақаттара дна-нагоит ажәйтәра иагахъоу, иахъя раңаәк илдүңдәләхъеит ажәйтә ап-суга маңақәа змо. Ихәрөхью асаңтан аңсахра лылшоит ауп, уи азы ажәйтәра ианаало аңәа азы-лыпшашаа-еит.

Илона уи ағыза атцаара, анағс ишы-сылымшари ҳәа лнапала ақаттара дна-нагоит ажәйтәра иагахъоу, иахъя раңаәк илдүңдәләхъеит ажәйтә ап-суга маңақәа змо. Ихәрөхью асаңтан аңсахра лылшоит ауп, уи азы ажәйтәра ианаало аңәа азы-лыпшашаа-еит.

Жәларбжаратәи афестиваль аәалархәразы

Аихъзарақәа рзенгъеишшет

Аманда Анталаа

Апсуа ипхъарцабжы мейхсыңырц

Ахәақәа артбаауеит

Наира Сабекиа

■ Ражьден Гәымба ихъз зху Апснытәи ахәынтарратта филармониаға имәфапысит апсуа жәлар рмузыка-архәагақәа роркестркә XIII преспубликатә фестиваль «Апхъарца». Уи азкын еңиңдүриу ақазараттасы Иван Еснат-иңа Кортуа игәлалашәара.

Афестиваль мәфапылган ашәхәағ Инесса Григолиа. Уи хаңырын атыпханаңа франсамбль «Гәйнди» иалоуп рашияллашыра.

Аконцерт иалахәын Апсны араинкәа зегъырын тә ансамблькәа. Авокалтә инструменттә ансамбль «Гәйнди», Очамчыратәи аоркестр «Ашәхәа». Авокалтә-инструменттә ансамбль «Башныхә» (асахъаркыратә напхгағы Лиубов Черкезиа-пхә). Жәлар рмузыка архәагақәа роркестр «Аиааира» (анапхгағы Диана Цәеиба), адуласцаа гәйгәи (Цырхәа ақыта) «Адаул» (анапхгағы Еснат Сангәлия). Борис Көтелиа – апхъарцархәа, Симон Басария ихъз зху Очамчыратәи ашкол-интернат ақынты «Ашәхәа» (анапхгағы Марина Шинелия), Галтәи ансамбль «Самырзакан», (анапхгағы Иракли Цумутиа), аоркестр «Апхъарца» (анапхгағы Даур Парулуа). Адига жәлар ринструменттә ансамбль «Насып» (анапхгағы Хечхө Рұслан). Гәхәләра дууп ари ақазара хырхы азыркуя иахъалага ағар рвокалтә-инструменттә трио «Ағәйтра». Уи иалоуп Асмат Хапат, Теона Пачлиа, Леон Ҳатхәа, урт аус ридылупеит жәлар пар-

тист Роза Чамагәуапча.

Рапхъаза акәни асценеха ишьаға ешхигеит Гәйлрүпштәи арпсыс Ҳаңыра-

т Ҷыопуа. Аиаазыы игәхәара дууп ҳәфәр жәлар рмузыка архәагақәа, ачамгәир, ағымма, ахымма, апхъарца ашә хәа ахъацырхәэ. Жәйтә-натә ахъыс апсуа ипстазаара иадхәалаз арт амузыкаты архәагақәа реиқәрхара, пхъака рыреңиара ибзоуроуп асеипш афестивалькәа еиңизкаауа, Иван Кортуа ихъз зху арениаратә центр анапхгағы, Апсны зеңсазтывз акультура аузызуы Нури Қарчиа. Афестиваль хыркәшо иара иазгәеиттән сыйнәа 13 шықыса зхытца ареспубликатә фестиваль ағәйтра дуқә шадиҳәло ҳажәлар рмузыкаты архәагақәа реиқәрхараразы. «Хара Апсны ахи-атыхәеи ҳахысует, напык иадамзаргы жәлартә архәагақәа

алызых ҳарызғәдуп, хамәфәтәшәуп. Рапхъаза акына ишьаға ишьаға ешхигеит Гәйлрүпштәи арпсыс Ҳаңыра-

т Ҷыопуа. Аиаазыы игәхәара дууп ҳәфәр жәлар рмузыка архәагақәа, ачамгәир, ағымма, ахымма, апхъарца ашә хәа ахъацырхәэ. Жәйтә-натә ахъыс апсуа ипстазаара иадхәалаз арт амузыкаты архәагақәа реиқәрхара, пхъака рыреңиара ибзоуроуп асеипш афестивалькәа еиңизкаауа, Иван Кортуа ихъз зху арениаратә центр анапхгағы, Апсны зеңсазтывз акультура аузызуы Нури Қарчиа. Афестиваль хыркәшо иара иазгәеиттән сыйнәа 13 шықыса зхытца ареспубликатә фестиваль ағәйтра дуқә шадиҳәло ҳажәлар рмузыкаты архәагақәа реиқәрхараразы. «Хара Апсны ахи-атыхәеи ҳахысует, напык иадамзаргы жәлартә архәагақәа

алызых ҳарызғәдуп, хамәфәтәшәуп. Рапхъаза акына ишьаға ишьаға ешхигеит Гәйлрүпштәи арпсыс Ҳаңыра-

т Ҷыопуа. Аиаазыы игәхәара дууп ҳәфәр жәлар рмузыка архәагақәа, ачамгәир, ағымма, ахымма, апхъарца ашә хәа ахъацырхәэ. Жәйтә-натә ахъыс апсуа ипстазаара иадхәалаз арт амузыкаты архәагақәа реиқәрхара, пхъака рыреңиара ибзоуроуп асеипш афестивалькәа еиңизкаауа, Иван Кортуа ихъз зху арениаратә центр анапхгағы, Апсны зеңсазтывз акультура аузызуы Нури Қарчиа. Афестиваль хыркәшо иара иазгәеиттән сыйнәа 13 шықыса зхытца ареспубликатә фестиваль ағәйтра дуқә шадиҳәло ҳажәлар рмузыкаты архәагақәа реиқәрхараразы. «Хара Апсны ахи-атыхәеи ҳахысует, напык иадамзаргы жәлартә архәагақәа

Аиааира – Апсназы иреихәзоду малуп

Иланы Пачлиа-пхә

■ Апсны ахъз атыгара, ақултура аиқынтархара, иреихәзоду аихъзарка раарпшра – ари уалышуоп зегъы рзы. Ааигәа Ҳаритон Агрба диацлабуан Мексикатәи аспортсмен Хосе Мигель Боррего «Лига ставок. Ночь чемпионов IBA» «Сириус» имәфапнагаз атурнир ахәақәа иртәзаны. Арақа ишшөу апхъаха игеит Апснитәи аборкиор Ҳаритон Агрба.

Ҳаритон Агрба – Апснитәи апрофесионалтә спортсмен, Үртстәила имәфапы

АПСНЫМЕДИА

gazeta-apsny.info
apsnygazeta@mail.ru

Ашъапылампылтә сезон – 2024

Аспорт

Ашъапылампылтә сезон – 2024 аптарта иазын иахъа, адаша, хәәжәкырамза 5 рзы, Апсны ашъапылампыл Афедерация апредидент Шабат Логәуа, ақеатәи «Динамо» ақапдан Аслан Багателиа, Ашъапылампылтә Клуб «Гагра» ақапдан Астамыр Ҷышәба Sputnik Abkhazia апресс-центр ағы ажурналисттә иртытаз апресс-конференция.

Ашъапылампылтә сезон ғыц аттаеит хәәжәкырамза 7 рзы, Акәа ақалак, астадион «Динамо» ағы, 2023 шықасастан Ахрағаду агарага азы Ақеатәи «Динамо» 2023 шықасы Апсны иачемпионхаз ашъапылампылтә клуб «Гагреи» рыйжыара имәфапыса аипыларап ала.

Шабат Логәуа агера ганы дыкоуп уи аинтерес атданы ишымәфапыса. «Арт акомандакәа еиңлахан 2011 шықасы Ахрағаду агарага азы. Үсқан аипыларпа 2:2 ҳәа ихыркәшахеит, инаңдан ироуз аамта иалагзаны акоманда «Гагра» аиааира агеит. Сәя иаанагоит, ари аипыларпа үскән имәфапысыз аткыс еиткамәа аинтереси аибарххареи шаныпшуа», – ҳәа

Аихалых апсы ахазтцо

Анхара арманшәаларазы

■ Апсуа инхамфағы ихъи иархәо анырхага матәахәкәа даара ирацәуп: аиха, аигәыша, ажыга, аеага, ацәматәа үхәа убас ирацәаны. Урт зегъы знапы итъизхуа ажысы иоуп, аихаршра, аихентыха знапы алаку.

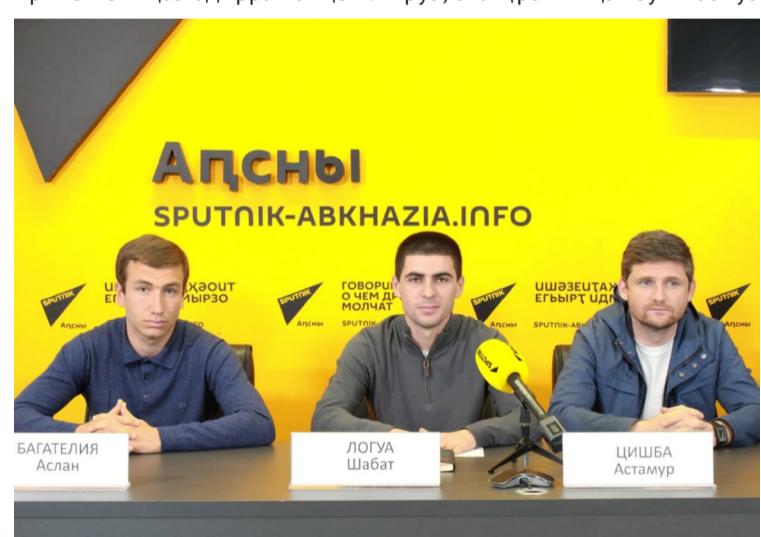
Блабырхәа ақыта ииз, иа-з, 34 шықәса ажысы иизанат знапы алаку, ғыңыа аишыңа Ҳәытабақәа Даур Леонтии, русурата тып үфнаңшыр иубоит иаҳын-затбаа урт русумтәкәи ирапкытәкәи.

Хара ҳанымфаҳыт ақазархәа даур аудиулон амәршьшыага асал. Уи рапхъа рацәала еиқәу амца иақәтәни иршует, нас хатала аиха аитыхырта – аустага иататаны еитихеит. Аиха, аигәыша рыйаташа еиҳа өекуп, уи амцағы зны иршны, нас азы изаатаны аус адиуloit. Даури Леонтии даара ирзыманшәаланы аихалых рнапы итъирхеит.

Даури сареи ҳайеңәажәарағы саниазтцаа инаපкытәкәа рыхәхәа, идаало анхәцәа рыхпхъязара рацәафум ҳәа, иара изағеиттәит рапхъа аусура ианалага ишырацәағыз, уажәгызы анырхагатта ҳажәлар рнапы итъирхеит. Аиха аиааира өзүн аиааира ғыңызни ирзыни. Даури инаҳылапшуа Шыашәи ах ду илапш хәа рхызаит. Апсуа өа милат ҳылаз-мыршашыз ҳәа-қыбзә, ҳанхашы-хантцышы ҳара иаххәәран. Имызаит ҳапсупара жәала мацура ақынмәа услагы ишықызрыгәтәо ҳанхамәфат қыбзә.

Кама Бытәба

назы ирацәаны имыхәмарзат ҳкоманда аилазаарағы, уби ақнитә ари атагылазааша иаиуа абыжъбатәи асезон амәфапысшы ианыңшыр алшоит. Аха уби аан изағеастар стахуп ғыц иалалаз ачкынцәа ицәгъамкәа ишыхәмара, ағыграгы ҳамоуп иаиуа

Сәя иаанагоит, акоманда имәфапысраны икоу асезон ибзианы изықатоуп ҳәа», – ҳәа

акоманда Гагра» ақапдан Астамыр Ҷышәба акоманда ағынтықа икализ аитакракәа дрылацәажәеит. Уи иажәақәа рыла, акоманда аилазаара аихарак аеапсахит, иеңи ауа аалалеит. «Урт мак-

арапхъикатә ҳәынтарратә усхәарта «Апснымедиа»

Аредактор хада
Ахра АНҚӘАБ

Агазет адцала иғым астата ахә аредакция иазшәаом. Агазет ахә-20 маатк.